

Громадські інститути коректування влади: причини виникнення та особливості функціонування

Гриценко О.А. д.е.н., проф.

Національний юридичний університет

імені Ярослава Мудрого

e-mail discovery2@mail.ru

Інституціональна структура сучасного світу активно породжує нові неформальні способи впливу на владу з метою коригування обраного напрямку розвитку, конструктивної критики використовуваних дій та спостереженні за виконаннями узятих зобов'язань. Ці інститути можуть мати різний характер та форму здійснення. В Україні починають активізуватися неформальні інститути протестного типу, які із точкових приймають все більш системний характер. В загальному розумінні протестні дії – є закономірним типом поведінки, при якій суб'єкти не сприймають як цілі, цінності суспільства, так і інституціоналізовані засоби їх досягнення, та намагаються із змінити. Протестні рухи як громадські інститути суспільного розвитку дозволяють владі аналізувати, оцінювати та здійснювати корекцію своїх дій. Безумовно влада сприймає в якості цивілізаційних протестів тільки ті, що здійснюються мирним шляхом, не допускаючи дій, що руйнують суспільний порядок.

Теоретико-економічний аналіз протестних інститутів, перше за все, повинен відволіктися від політичних оцінок, по-друге, має бути побудований на виявленні об'єктивної ієрархічної природи причин подій, що відбуваються в реальній практиці. Протестні дії – є лише зовнішнім, спостережуваним явищем, причини якого мають складний характер, що передбачає виявлення передумов, акцентів (факторів минулих зв'язків), обставин, чинників та внутрішніх причин. Для кожної країни протестні рухи мають свою специфіку. Сьогодні

Україна потребує визначити ієрархію причин, які призвели до протесту певних верств населення.

На першому рівні (передумови протесних дій) знаходяться шоківі зміни зовнішньополітичного курсу влади, яка тривалий час (на основі потужного використання інформаційних ресурсів) орієнтувала суспільство на європейський вектор розвитку. Прорахунки, непродуманість, невміння (або небажання) враховувати в практичній діяльності ризики прийнятих рішень в міжнародних угодах (особливо коли мова йде про протиріччя між стратегічними та тактичними завданнями зовнішньоекономічного курсу) призвели до необхідності більш обґрунтованого визначення майбутнього розвитку України, що стало несприйнятливим для певних політичних сил та соціальних прошарків.

На другому рівні знаходяться більш значущі причини, що пов'язані із недоліками та протиріччями соціально-економічних реформ на протязі нетривалої історії незалежної України та їх загостренням за останній час. Найбільш загрозливими для економічної безпеки стали: непродуманість та помилки економічних реформ, розповсюдження рейдерського захоплення бізнесу, створення несприятливого інвестиційного середовища, руйнування кадрової політики, що призвело до катастрофічного зниження професіоналізму та відповідальності політиків та державних чиновників на кожному рівні прийняття рішення, безпрецедентний рівень корумпованості, невміння влади реалістично оцінювати ситуацію в країні. Безумовно ці загрозливі обставини створювалися на протязі всієї історії розвитку України. Однак накопичення невирішених проблем призводить до катастрофічного зниження рівня довіри до влади, концентрації почуття незадоволеності та збільшення кола громадян, орієнтованих на зміни та покращення соціально-економічної ситуації в країні.

По-третє, важливу роль в протесних настроях відіграє суб'єктивний фактор, перш за все, ступінь розуміння та можливості оцінювати ситуацію, а по-друге, наявності лідерів, що спроможні використовувати (або маніпулювати) певним рівнем незадоволення людей. На сучасному рівні розвитку суспільної свідомості значно розширеним є міфологічний образ мислення, розповсюдження якого – є результатом відсутності належного рівня освіти в країні, перш за

все, орієнтація пізнання суспільства на виявлення функціональних, замість причино-наслідкових зв'язків. Особливо це помітно в методології економічного пізнання, яка активно використовувала принципи неокласичної теорії. Остання є надійним методологічним інструментом пізнання закономірностей функціонування рівноважних ринків та умов досягнення їх цінової збалансованості.

На основі неокласичних принципів пізнання стають цілком зрозумілими умови надання кредитів з боку МВФ – нерівноважний державний бюджет треба збалансувати шляхом зменшення соціальних витрат. При цьому зовсім не враховуються особливості історичного та національного розвитку України, в якій трансформаційні процеси не призвели до формування рівноважної ринкової системи. Міфологічні образи в будь-якому суспільстві заповнюються ідеологічними штампами, які повинні спрямувати населення в певному суспільно-політичному русі. Ідеологія – це спосіб конструювання вдової реальності, яка видається за саму дійсність. Так формувались ліберальна концепція в США, комуністична ідеологія в СРСР, фашистська риторика в Німеччині тощо. Так сталося в сучасних умовах, коли у великого прошарку населення переважають міфи про європейські орієнтири, можливості миттєвого збільшення заробітної плати чи пенсії та багато інших. Міфологічне мислення створює найкращі умови для політичного маніпулювання.

В-четвертих, значно складнішим та важливішим для оцінки ситуації є розуміння дій та орієнтирів фінансової олігархії в Україні, яка, власне кажучи, управляє сучасними процесами в країні. У своїх економічних орієнтирах більшість фінансових холдингів орієнтуються на європейські ринки, що є економічно зрозумілим. В той же час українська олігархія не спроможна конкурувати з російським капіталом, який є більш потужним за розміром та агресивним за характером. Зрощування держави із фінансовим капіталом надало останньому важливі важелі впливу на інформаційний простір та формування суспільної свідомості.

Спровоковані зворушення починають стимулюватися цілим рядом акцедентів, тобто обставин, чинників, причин, що мають глибокі історичні та ментальні підвалини. *П'ятим* рівнем причин протестних дій слід вважати історичні, економічні, світоглядіві

протиріччя між різними регіонами українського суспільства. В багатьох розвинутих країнах світу існують подібні протиріччя, які загострюються в умовах нестабільності та спеціального збурення. Сьогодні Україна зіштовхнулася з політичним маніпулюванням саме цими акцедентами. Нарешті, *в-шостих*, необхідно виявити найглибші причини протестної поведінки. Вони полягають в глобальному протиріччі між США, інтереси якої підтримуються в Європі, та Росією за світове панування та боротьбу за обмежені ресурси. Глобальні ризики та проблеми сучасного глобального світу (енергетична, продовольча та інш.) загострюють боротьбу між існуючими та народжуваними лідерами. Україна в цій боротьбі стала геополітичною ареною, де США і Росія реалізують свої власні інтереси, не враховуючі належним чином інтереси українського народу.

Протестна поведінка має двоїсту суперечливу природу. З одного боку, протестні інститути стають закономірними неформальними способами впливу на владу, позитивна роль яких є в доведенні до влади інтересів народу. Все це буде мати ефективний характер тільки за умови мирних акцій. В іншому випадку національна економіка зіштовхнеться із серйозними загрозами економічного розвитку: відтоком капіталу, дестабілізацією економіки, руйнуванням банківського сектору, погіршенням інвестиційного клімату та таке ін. Дослідження причин протестної поведінки дозволяє зрозуміти ті внутрішні приховані процеси, що спровокували незадоволення певних верст населення, спрогнозувати можливі сценарії майбутнього розвитку, скоординувати дії всіх тих прошарків населення та політиків, які дійсно зацікавлені в захисті національних інтересів України.